

Stichting Lingewaard Natuurlijk

Jaarverslag 2021

met als motto: Lingewaard Natuurlijk(er)!

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	3
2.	Educatie.....	4
	2.1 Natuur- en MilieuEducatie (NME).....	4
	2.2 Opleiden van gidsen.....	6
	2.3 Moestuinen	7
	2.4 Stagebegeleiding	10
	2.5 Lezingen.....	10
3.	Landschap.	11
	3.1 De uiterwaarden	11
	3.2 Plaksche Veld Bemmell	11
	3.3 Kansen nieuwe natuur	13
	3.4 Wandelroutes.....	13
	3.5 Knotten, snoeien en vlechten	13
	3.5 Bomenhub bij de Veldschuur	16
	3.6 Overige projecten.....	17
4.	Natuurbeleving	18
	4.1 Publieksexcursies	18
	4.2 Het Dijkmagazijn	18
5.	Natuurbescherming	20
	5.1 Herstel Biodiversiteit.....	20
	5.2 Projecten voor bedreigde soorten	20
	5.3 Bijen.....	22
6.	Activiteiten in/om de Veldschuur	25
	6.1 In de Veldschuur.....	25
	6.2 Klussenteam	25
7.	Public Relations	26
	7.1 Beheer website	26
	7.2 Beheer Facebook.....	26
	7.3 Persberichten en mailings	26

1. Inleiding

Algemeen

Stichting Lingewaard Natuurlijk (SLN) is de rechtsopvolger van de Stichting Bemmeler Natuurlijk, die werd opgericht op 8 april 1994. In al die jaren was en is onze visie:

Wij willen de natuur in Lingewaard door mensen laten ontdekken, beleven en respecteren; de biodiversiteit van het rivierenlandschap beschermen en nieuwe bij het gebied passende natuur helpen ontwikkelen.

Dat willen wij bereiken door:

- **Educatie:** Omdat wij de komende generatie iets willen leren over de rijkdom van de natuur.
- **Landschapsbeheer:** Omdat wij het gebiedseigen rivierenlandschap willen behouden en waar mogelijk herstellen.
- **Natuurbeleving:** Omdat wij iedereen willen laten genieten van de natuur.
- **Natuurbescherming:** Omdat wij betere voorwaarden willen creëren voor kwetsbare flora en fauna in Lingewaard.

Onder de vlag van de stichting opereren ongeveer 140 vrijwilligers, die actief zijn in een aantal groepen. Zij richten zich op bovengenoemde aandachtsgebieden en daarnaast op het beheer van de gebouwen (Veldschuur en Dijkmagazijn), het werven van fondsen en public relations met o.a. de website van onze stichting.

In januari 2021 bestond het bestuur uit Jac Lamerichs (voorzitter), Joan Voetelink (penningmeester), Jos Peters (secretaris), Mark Janssen (bestuurslid Veldschuur), Marijke Penders (Public Relations), Tonny Berns (Landschapszaken) en Arnold van de Sant (Juridische zaken). In juli moest Joan Voetelink helaas het penningmeesterschap wegens ziekte neerleggen; hij werd in november opgevolgd door Joop Sleiffer. Het bestuur kwam in 2021 ruim 20 keer bijeen, deels daadwerkelijk in de Veldschuur, deels virtueel vanwege de Coronamaatregelen. Net als in 2020 werden vrijwel alle werkgroepen gehinderd door deze maatregelen. Maar niet alle activiteiten hoefden te worden stopgezet. Dat kunt u lezen in de bijdragen van de verschillende groepen.

2. Educatie

Omdat wij de komende generatie iets willen leren over de rijkdom van de natuur.

Even pauze tijdens de veldles

2.1 Natuur- en MilieuEducatie (NME).

De NME-veldlessen voor de basisscholen in Lingewaard werden in 2021 net als in 2020 door de Covid-19 pandemie ernstig gehinderd: Het was wederom een bizar jaar. Er werd door de gidsen en de scholen allereerst voor veiligheid en zorgvuldigheid gekozen. Toch hebben de gidsen – voorzichtig en alle Coronamaatregelen in acht nemend – veldlessen kunnen geven.

De maatregelen hadden wel tot gevolg dat:

- Er geen ouderbegeleiding bij de veldlessen was
- Alle veldlessen voor groep 1 en 2 in het voorjaar uitvielen
- Aan andere groepen, als het teamlid het wilde, lessen zonder begeleiding werden gegeven.

In het najaar zijn de veldlessen voor de groepen 1 en 2 wel weer gegeven omdat een geringe ouderbegeleiding was toegestaan. Veel gereserveerde lessen zijn helaas toch gecancelld. Andere jaren worden er zo'n 200 veldlessen in een kalenderjaar gegeven, nu waren het in het voorjaar 53 veldlessen en in het najaar 50.

Boomfeestdag

Behalve de veldlessen was ook weer de Boomfeestdag in maart gepland en zelfs al volledig voorbereid, maar door de pandemie kon deze evenmin doorgaan. Als alternatief vond op 28 april het inzaaien van een bloemenkraamkamer plaats, die moet zorgen voor wilde bloemen op het Plaksche Veld in Bemmelen en is er 1 knotwilg, symbolisch voor de boomfeestdag, geplant. Totaal hebben hier drie klassen van De Vlinderboom, IKC Donatushof en IKC de Regenboog aan deelgenomen, meer was niet toegestaan.

Kinderen gooien zaadbommen op het Plaksche Veld.

Natuurwerkdag

Op vrijdag 5 november hebben twee scholen, IKC De Tichelaar uit Gendt en IKC de Donatushof uit Bemmelen samen met 120 kinderen van groep 7/8 meegedaan met de natuurwerkdag. Deze werd georganiseerd door Lingewaard Natuurlijk samen met Landschapsbeheer Gelderland. In Park Holthuizen in Huissen werd laag geknot. Laag knotten is nodig anders worden de kruinen te zwaar en barst de stam van de knotwilg. Ook om en om werd er geknot, zodat de insecten hun weg terugvinden. Als ze alle knotwilgen tegelijk knotten komen de insecten niet meer, zij zoeken dan een andere plek. Bij het knotten van de lage wilgen zijn geen ladders nodig. Naast het gereedschap (zaag en takkenschaar) werden de kinderen voorzien van helm, beschermbril en werkhandschoenen. Na een kleine uitleg over het gebruik van het gereedschap gingen de kinderen heel enthousiast aan het werk. Na afloop van het werk werden de kinderen met applaus uitgezwaaid op weg terug naar school.

In de Ward Bommel werd opslag verwijderd. Dit is nodig anders groeit de Ward helemaal dicht en komen bomen in de knel. Na de instructie hoe te werken met het gereedschap (vlijmscherpe knipschaar en zaag) gingen de kinderen (met 1 begeleider op 3-4 kinderen) aan het werk. Enthousiast is er gewerkt en veel werk verzet. Na afloop kregen de kinderen als dank voor hun hulp een heerlijke appel, gesponsord door de Landwinkel De Woerdt. De natuurwerkdag heeft zoveel positieve reacties bij de kinderen opgeroepen, dat Lingewaard Natuurlijk deze activiteit samen met Landschapsbeheer Gelderland jaarlijks wil organiseren.

2.2 Opleiden van gidsen

Deelnemers aan de cursus Natuurbeleven.

Omdat het aantal gidsen in de voorgaande jaren was teruggelopen, werd er actie ondernomen om nieuwe aspirantgidsen te werven en op te leiden. Er werden met een PR-campagne negenentwintig enthousiastelingen geworven. En er werd in 2020 door Lingewaard Natuurlijk in samenwerking met IVN RijnWaal de gidsencursus Natuurbeleven ontwikkeld, speciaal gericht op de natuur van Lingewaard. De cursus had een theoretisch- en een praktisch gedeelte. Het eerste theoretisch gedeelte van de cursus is volgens schema in het najaar 2020 verzorgd. In het voorjaar 2021 is het tweede gedeelte van de cursus gestart.

Een deel van de theorielessen kon vanwege Covid-19 niet in de Veldschuur worden gegeven en is toen online via Zoom verzorgd. In de loop van 2021 zijn er door verhuizing (2), het online geven van de cursus (4), en het COVID-19 virus (2) in totaal 8 cursisten afgehaakt. In augustus 2021 is het praktisch gedeelte afgesloten met excursies, die door de cursisten zelf waren voorbereid, in de natuurgebieden van Lingewaard. De cursus is feestelijk afgerond op 1 september 2021. Ondanks de tegenslag van de pandemie in 2020 en 2021 heeft

Stichting Lingewaard Natuurlijk na het afronden van de cursus een aantal nieuwe NME-gidsen gekregen, waardoor de toekomst van educatieve veldlessen en excursies gewaarborgd blijft.

2.3 Moestuinen

Schoolmoestuinen in Bemmelen

In totaal hadden 145 kinderen, veelal uit groep 5 of 6, elk een eigen tuintje van ongeveer 4 m² op het schooltuincomplex bij de Veldschuur. Deelnemende basisscholen waren De Vlinderboom (2x 16 leerlingen), Donatushof (44 leerlingen) en de Pius X en de Regenboog (samen 62 leerlingen). Verder waren er 7 “contractkinderen” die buiten schoolverband een tuintje hadden. De kinderen werden begeleid door 25 vrijwilligers. Daarnaast maakte kinderopvang “Het Oerkind” gebruik van de schooltuin en het ProCollege had ook een deel in gebruik.

De kinderen kregen een bruikleen groentetas om het gebruik van plastic te beperken.

Vanwege Corona werd de werkwijze aangepast in overeenstemming met het PO-protocol (o.a. handen wassen, gereedschap ontsmetten, afstandsregels) en werd er pas in april gestart met de moestuintjes. Op basis van aantal kinderen en aantal bezoeken zijn er bijna 2000 bezoeken (vorig jaar 550) gebracht aan de moestuintjes. Op het terrein van de Veldschuur hebben de kinderen ook kennis gemaakt met honingbijen, solitaire bijen, akkerbouwgewassen, asperges, fruitgewassen (ook druiven en vijgen), kruiden, geneeskrachtige planten en diverse andere gewassen. Zo kregen de kinderen een zo breed mogelijk aanbod van teeltgerelateerde zaken.

De lessen aan de kinderen van de Pius X en de Regenboog gingen nog iets verder. Zij gebruikten een werkboek met lesjes die verdiepende leerstof vormen bij het tuinieren en die daarnaast o.a. tot doel hebben de woordenschat uit te breiden. En de taken in het werkboek maken verbinding van tuinieren met de alledaagse vakken rekenen, taal, kunst en geschiedenis,

bijvoorbeeld: *Reken de omtrek van je schooltuin uit of Noem een spreekwoord met 'boon'.*

Eind juni zijn er twee open avonden voor bezoekers geweest. De bezoekersregels waren vanwege Corona aangepast, maar ze waren desondanks succesvol met naar schatting in totaal zo'n 350 bezoekers.

De Vlinderboom en de Donatushof tuinierden tot de zomervakantie. Het moestuinseizoen van de Pius X en De Regenboog eindigde half oktober met een evaluatiemiddag en een diploma-uitreiking door de burgemeester.

Er zijn opnamen gemaakt door omroep Lingewaard en er is geregeld een stukje moestuinnieuws verschenen in Het Gemeentenieuws. Op zaterdag 11 september is er een algemene openstelling van het tuintjescomplex geweest voor inwoners van Bemmelen en op 24 september zijn collega's van de Wielewaal uit Nijmegen op bezoek geweest. In oktober werd het seizoen afgesloten met een uitje naar de Achterhoek voor de vrijwilligers.

De moestuintjes in Huissen: De Moeshoeve

Stichting Lingewaard Natuurlijk heeft behalve de moestuintjes bij de Veldschuur in Bemmelen ook een ruime plek om kinderen in Huissen de gelegenheid te geven een moestuintje te beheren, de Moeshoeve. Na vier succesvolle seizoenen kwam er in 2021 een kink in de kabel: In de zomer van 2021 werd in de Moeshoeve een invasieve, agressieve mierensoort ontdekt, die in ongekennde aantallen de moestuintjes bevolkten. Overleg met de stichting Kennis- en Adviescentrum Dierplagen (KAD) gaf aan dat de dieren moeilijk te bestrijden zijn en dus leek het ons beter om het perceel op te geven en uit te wijken naar elders. Aangezien we geen eigenaar van het perceel waren moesten we het wel “leeg” opleveren aan de eigenaar/pachter.

Dus werd het perceel ontmanteld. De jonge tuinders oogstten zo vroeg mogelijk in het seizoen; de composthoop werd zo goed en zo kwaad als het kon in brand gestoken; de tegelpaden

werden opgepakt en tegels werden afgevoerd, gereedschap werd elders opgeslagen. Het schuurtje werd afgebroken. De fruitbomen, meidoorn- en frambozenstruiken werden gerooid en verbrand. De bestrijding van de mieren gebeurt in 2022 in fasen. Eerst 3 opeenvolgende weken met heet water/stoom m.b.v. lansen in de grond spuiten om daarna aaltjes (nematoden) in de bodem te brengen die de eieren en larven opeten. Hierna zou het perceel schoon van mieren moeten zijn.

Gelukkig is er een nieuwe plek gevonden voor de moestuintjes in Huissen: De eigenaar van Park Holthuizen heeft voor dit doel een deel van zijn terrein ter beschikking gesteld. Het zal in 2022 in gebruik worden genomen.

2.4 Stagebegeleiding

Twee studenten van de HAN Nijmegen zijn begeleid bij hun NME- projecten. Alle drie de eindproducten zijn bruikbaar voor de veldlessen:

- Kriebelbeestjes voor groep 1 en 2
- Schatzoeken voor groep 1 en 2
- Vogellessen voor ouderen met leerlingen van groep 7/8

Vrijwilliger Ewoud Storm, die jarenlang – samen met coördinator Educatie Rietje van Dalen – stagiaires begeleidde, heeft in 2021 te kennen gegeven dat hij met de begeleiding zal stoppen. Lingewaard Natuurlijk is op zoek naar een nieuwe stagebegeleider, zodat er weer (meer) leerlingen gecoacht kunnen worden.

2.5 Lezingen

In een normaal jaar worden er in het winterseizoen (oktober t/m maart) in de Veldschuur zes lezingen verzorgd over een “natuurlijk” onderwerp. In de verwachting dat de Coronapandemie na het moeilijke jaar 2020 in 2021 zou wegebben en dat er meer activiteiten zouden zijn toestaan, werden er in oktober 2021 weer 6 lezingen gepland: De eerste over vruchtbaarheid bij zoogdieren door Nanke den Daas en daarna een lezing met de titel “Zorgen voor de Natuur van morgen” door Prof. Dr. Joop Schaminee. Deze laatste was bedoeld als aftrap voor een reeks van 5 lezingen in de rest van het seizoen. Helaas bleef het in 2021 bij deze twee lezingen, omdat door Corona de rest van de geplande lezingen moesten worden geschrapt.

3. Landschap.

Omdat wij het gebiedseigen rivierenlandschap willen behouden en waar mogelijk herstellen.

3.1 De uiterwaarden

Stichting Lingewaard Natuurlijk was ook in 2021 actief betrokken bij de plannen voor inrichting en beheer van de uiterwaarden in de gemeente Lingewaard. Bestuursleden van de stichting maken deel uit van de stuurgroep Bemmelse Waard en de klankbordgroepen voor de Gendtse Waard en de Angerensche en Doornenburgsche Buitenpolder.

Bemmelse Waard

De stuurgroep is slechts 1 keer bij elkaar geweest in 2021. Het inrichtingsplan is op kleine onderdelen aangepast.

Gendtse Waard

In 2021 is gestart met de zandwinning en inrichting van de Gendtse Waard. Lingewaard Natuurlijk is betrokken bij het overleg over de inrichting. Onder andere is aandacht besteed aan het ontwerpen van een vogelkijkhut.

3.2 Plaksche Veld Bemmell

Aan de noordrand van Bemmell ligt het Plaksche Veld, tot 2018 een kale groene vlakte. Gemeente Lingewaard is eigenaar van het gebied, Park Lingezegen heeft het in 2019/2020 als natuurgebied ingericht. De inrichting is mede vormgegeven door Lingewaard Natuurlijk. Met Park Lingezegen zijn beheerafspraken gemaakt: Vrijwilligers van Lingewaard Natuurlijk voeren het beheer uit samen met Doornik Natuurakkers. Het organiseren van de

vrijwilligersactiviteiten en het overleggen met de diverse instanties vergt veel tijd. Gelukkig hebben wij een vrijwilliger gevonden die al deze zaken wil coördineren.

Het Plaksche veld ontwikkelt zich tot een mooi natuurpark. Veel variatie aan plantensoorten heeft tot gevolg dat er al veel insecten, vogels en wild in het gebied zijn waargenomen.

Een bezoeker heeft een foto gestuurd van een Koninginnepage die zij op Plaksche Veld heeft gezien.

In 2021 zijn de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- De fruitbomen hebben een 1^e beperkte snoei ondergaan.
- De kruidenrijke graspercelen zijn door vrijwilligers gemaaid, het maaisel is bijeengeharkt en ter plaatse op een hoop gezet.
- Het gras in de boomgaarden is door een loonwerker gemaaid. Ook dit maaisel is niet afgevoerd maar ter plaatse op een hoop gezet.
- De bijenheuvel is opgeschoond.
- In 2020 zijn 2 kraamkamers voor zaaigoed aangelegd. Door de te natte periode was het inzaaien uitgesteld tot voorjaar 2021. Het eindresultaat heeft niet opgeleverd wat wij verwachtten: te weinig bloemen en te veel grassen. In 2022 zal er worden opgeschoond en aanvullend bloemen worden ingezaaid.
- Vanwege de Covid-19-maatregelen heeft de klussengroep het bijenhotel nog niet kunnen opleveren, dit wordt in het voorjaar van 2022.
- Het contract van Lingewaard Natuurlijk met Park Lingezegen over het beheer is met 2 jaar verlengd.
- Er zijn plannen gemaakt voor een 3^e klimaatbosje op een van de akkers die niet meer beheerd zal worden door Doornik Natuurakkers. Deze plannen zijn ingediend bij de provincie, die het klimaatbosje zal financieren. Verdere uitwerking volgt in 2022.
- De weiden aan de Plakselaan zijn in bruikleen gegeven voor het weiden van schapen.
- Doornik Natuurakkers heeft de één natuurakker ingezaaid. Helaas heeft is er nagenoeg geen oogst geweest. Wel is er al oude akkerflora waargenomen.
- Er is subsidie aangevraagd voor het oprichten van een 'Hoogstambrigade'. Deze aanvraag is niet in 2021 afgewikkeld maar doorgeschoven naar 2022.

3.3 Kansen nieuwe natuur

Aan de hand van de resultaten van de inventarisatie van de landschapselementen in 2020 heeft Stichting Lingewaard Natuurlijk een aantal “kansen” voor het landschap gedefinieerd: Waar is (verdere) natuurlijkontwikkeling mogelijk? En welke landschapselementen verdienen extra aandacht? De werkgroep Landschap van Lingewaard Natuurlijk heeft eind 2020 het document “Suggesties voor bijdragen aan het landschap na landschapsinventarisatie ” opgesteld. Met hulp van dit document heeft overleg plaatsgevonden met de Gemeente Lingewaard en de Provincie Gelderland. Er was veel overleg, er zijn veel kansen besproken, maar dat alles heeft niet geleid tot enig resultaat. Alle percelen van de gemeente en provincie worden ingezet voor andere doeleinden dan natuur. Slechts één perceel is nog onderwerp van gesprek voor het realiseren van tijdelijke natuur.

3.4 Wandelroutes

Na lange tijd is het **wandelpad Angeren-Huissen** eindelijk gerealiseerd. Deze 11 km lange wandelroute mag niet officieel “klompenpad” heten, omdat hij te weinig onverharde delen bevat. Daarom heeft het naam “Steenoven- en Hofstedepad” gekregen. Zie ook: <https://www.visitarnhem.com/routes/159530851/steenoven-en-hofstedepad>

De gewenste **wandelroute Bemmel Noord naar De Ward** is onderwerp van overleg met de Gemeente. In 2020 en 2021 zijn gesprekken gevoerd over de mogelijkheid om de route langs het fietspad te realiseren door het aan te leggen tunneltje onder De Plak. Dit lijkt echter niet mogelijk. Het wachten is op de uitwerking van de plannen voor de aanleg van de A15.

3.5 Knotten, snoeien en vlechten

Vanwege de aanhoudende Coronamaatregelen die erg beperkend waren voor het snoeiwerk is er in de eerste maanden van 2021 geen van de wilgenlocaties onder handen genomen. In het winterseizoen is getracht de opgelopen “achterstand” in te lopen. We zijn begonnen met het begeleiden van schoolkinderen op 5 november (zie ook hierboven op pagina 5, bij Natuurwerkdag). Het werk is de volgende dag is door de knotgroep vervolgd met een reguliere knotactie. In deze actie zijn 45 wilgen geknot.

De Knotgroep Huissen is in 2021 slechts op enkele locaties in Huissen actief geweest. Het bleek namelijk dat de wilgentakken dikker waren dan gewoonlijk door het eerdere schrappen van werkdagen. De locaties in Huissen waren: Landgoed Holthuizen (5 en 6 november), het “wilgenlaantje” (27 november en 18 december). In totaal zijn 72 wilgen geknot door gemiddeld 13 vrijwilligers per keer. Het snoeiafval is afgevoerd door de gemeente Lingewaard.

Het Huissens wilgenlaantje wordt gesnoeid.

De Knotgroep Bemmelen heeft in 2021 ook flink zijn best gedaan. In februari zijn er bij het Dijkmagazijn 14 wilgen geknot, in maart bij Buitenzorg 15 wilgen, in juni is er in landgoed Doornik zomersnoei uitgevoerd bij 8 bomen. In november zijn er op de Defensiedijk 35 (!) wilgen geknot en eind november en half december zijn er in totaal nog 21 wilgen op een andere locatie geknot. Het werk werd steeds uitgevoerd door een groep van 8 tot 21 vrijwilligers.

Snoeien van hoogstamboomgaarden

Op verschillende plekken in de gemeente zijn snoeiers van hoogstamboomgaarden actief. Veelal beperkt zo'n groep vrijwilligers zich tot één bepaalde boomgaard en verzorgt daar het reguliere onderhoud, zoals de bongerd aan de Burgemeester van de Meulenlaan in Gendt. Daarnaast is in 2019 de Hoogstambrigade Lingewaard opgericht. Deze beschouwt de hele gemeente Lingewaard als haar werkgebied en heeft als doel het in stand houden van zoveel mogelijk hoogstamfruitbomen. Bij deze boomgaarden is doorgaans sprake van achterstallig onderhoud, omdat de belanghebbende eigenaar niet meer in staat is om goed onderhoud uit te voeren. De opbrengsten van deze bomen zijn marginaal zodat professioneel onderhoud niet

haalbaar is. De boomgaarden, of restanten daarvan, worden gekoesterd als herinnering aan het verleden maar vooral omdat ze erg belangrijk zijn voor het landschap van de Betuwe. De hoogstambrigade neemt niet de verantwoordelijkheid van de eigenaren over maar helpt hem achterstallig onderhoud in te lopen, zodat hij daarna het reguliere onderhoud weer alleen aan kan.

Bij de brigade hebben zich 19 personen aangesloten, de meesten hebben recent of langer geleden een snoeicursus bij Stichting Landschapsbeheer Gelderland gevolgd en anderen baseren zich op praktijkervaring. Vanaf de start heeft de brigade gewerkt op een vijftal terreinen, verspreid over de gemeente (o.a. in Flieren en Gendt). De grootte van die boomgaarden varieerde tussen de 10 en 100 bomen en de eigenaren reageerden enthousiast met gebak bij de koffie. Helaas kon er in 2021 vanwege de Coronamaatregelen weinig aan onderhoud worden gedaan.

Heggenvlechten in Lingewaard

De heggenvlechtbrigade is op zaterdagdagen in januari en februari 2021 actief geweest met het vlechten van de laatste meters van de heg van ongeveer 200 meter tussen de Rijnstraat en het weiland bij Kasteel Doornenburg. Ook is er bij de heg een informatiebord geplaatst in samenwerking met Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland met uitleg over de cultuurhistorie van de vlechthege en de hedendaagse functies ervan. Er staat een QR-code op het bord die men kan scannen tijdens een wandeling, waarbij men op de mobiel een informatiefilmpje te zien krijgt.

In maart is in overleg met de gemeente Lingewaard begonnen met het vlechten van de meidoornhaag rondom de parkeerplaats van Fort Pannerden aan de Pannerdenseweg in Doornenburg. Omdat de parkeerplaats aan een stuk nieuwe natuur grenst, onderdeel van de Gelders Poort met rode geuzen als grote grazers, is er voor gekozen om aan de zijde van het parkeerterrein de heg aan de zijkant kort op te snoeien en aan de zijde van de grazers de uitgroei in zijn volle breedte te laten staan. Zo ontstaat er een asymmetrische heg met veel natuurwaarde waar de runderen ook profijt van hebben. Om de heg meer stevigheid te geven zijn er over gehele lengte van de heg om de 60 cm hazelaarstaken (uit de omgeving geoogst) in de heg gestoken, en is de heg aan de bovenzijde afgevlochten met wilgentenen. De brigade is op 5 zaterdagen doende geweest met het verder vlechten van de heggen. Ondanks alle beperkende maatregelen vanwege corona zijn er gemiddeld tussen de 5 en 8 vlechters actief geweest met dit prachtige ambacht.

In 2021 is er in totaal op 150 meters gevlochten, en ligt er nog eens 250 meter te wachten om in het komende seizoen door de vrijwilligersgroep gevlochten te worden. Ook in 2022 gaat de brigade weer aan de slag, nieuwe deelnemers en geïnteresseerden zijn altijd welkom!

Gezamenlijk actie uitvoerende landschapswerkgroepen

De gezamenlijke werkdag in maart met alle werkgroepen in onze gemeente is jammer genoeg niet doorgegaan vanwege corona. Hopelijk in 2022 wel weer!

3.5 Bomenhub bij de Veldschuur

Eind september 2021 was er een informatieavond over het project MeerBomenNu, een landelijk initiatief van MEERGroen, Caring Farmers en Urgenda. In de natuur staan miljarden jonge boompjes die het daar niet gaan redden: ze staan te dicht langs het pad, zijn op die plek niet de gewenste soort, of ze zijn met veel te veel en concurreren elkaar weg. Deze boompjes verdwijnen nu vaak in een versnipperaar of biomassacentrale. Maar ze kunnen ook verplant worden zodat ze ergens anders een kans krijgen. Met het project MeerBomenNu worden jonge zaailingen (bomen) op dergelijke plekken geoogst en tijdelijk opgeslagen in een zogenaamde bomenhub.

Lingewaard Natuurlijk en Boomrijk Lingewaard hebben in 2021 de handen ineengeslagen en zo'n bomenhub bij de Veldschuur aangelegd.

In november en december 2021 kregen op die manier zo'n 8000 zaailingen een plekje bij de Veldschuur in afwachting van een nieuwe plantlocatie.

3.6 Overige projecten

In 2021 heeft Lingewaard Natuurlijk zich ingezet voor onderstaande projecten:

Levend Landschap Gendt-Doornenburg

Eind 2020 is Landschapsbeheer Gelderland (SLG) in opdracht van de gemeente Lingewaard gestart met het project Levend Landschap Doornenburg-Gendt. Met dit project stellen bewoners, door middel van een kort en kernachtig dorpsproces onder begeleiding van Stichting Landschapsbeheer Gelderland een uitvoeringsagenda op voor hun eigen streek of dorp. De uitvoeringsagenda richt zich op het versterken van landschap, ecologie, toegankelijkheid en cultuurhistorie in brede zin. In Doornenburg en Gendt is via de lokale media ruchtbareid gegeven aan dit initiatief en konden bewoners ideeën aandragen. Dit heeft geresulteerd in een uitvoeringsideeën-agenda. Het gaat daarbij o.a. om het realiseren van wandelroutes, plaatsen van bankjes, aanleg van bijenlinten, oprichten van een biodiversiteitswerkgroep en aanleg van een voedselbos. De ideeën sluiten ook aan op de ambities die zijn opgenomen in de Dorpsontwikkelingsplannen voor Gendt en Doornenburg (DOP's).

Ecopark De Kapel in Gendt

Gendt Vooruit is met verschillende partijen in overleg om gezamenlijk te komen tot een Ecopark. Lingewaard Natuurlijk heeft daarbij ook geadviseerd en de volgende doelen ingebracht:

- Realisatie natuurdoelen voor Lingewaard samen met Stichting Landschapsbeheer Gld
- Uitvoering geven aan Gemeente-project Levend Landschap Doornenburg Gendt
- Uitvoering geven aan het gemeentelijk project Vergroten Biodiversiteit

Heerlijk Lingezen

In het project (H)eerlijk Lingezen werken voedselproducenten in Park Lingezen samen aan het realiseren van een eigen verwerkingsruimte. Door de lokale producten ook lokaal te verwerken en deze in samenwerking met lokale winkels aan te bieden, wordt de afstand van producent tot consument verkort. Door zo duurzaam mogelijk te werken dragen de producenten bovendien bij aan een duurzaam beheer van de gronden van Park Lingezen. Lingewaard Natuurlijk heeft de presentatie bijgewoond van het project “Heerlijk Lingezen” en toegezegd het project te steunen.

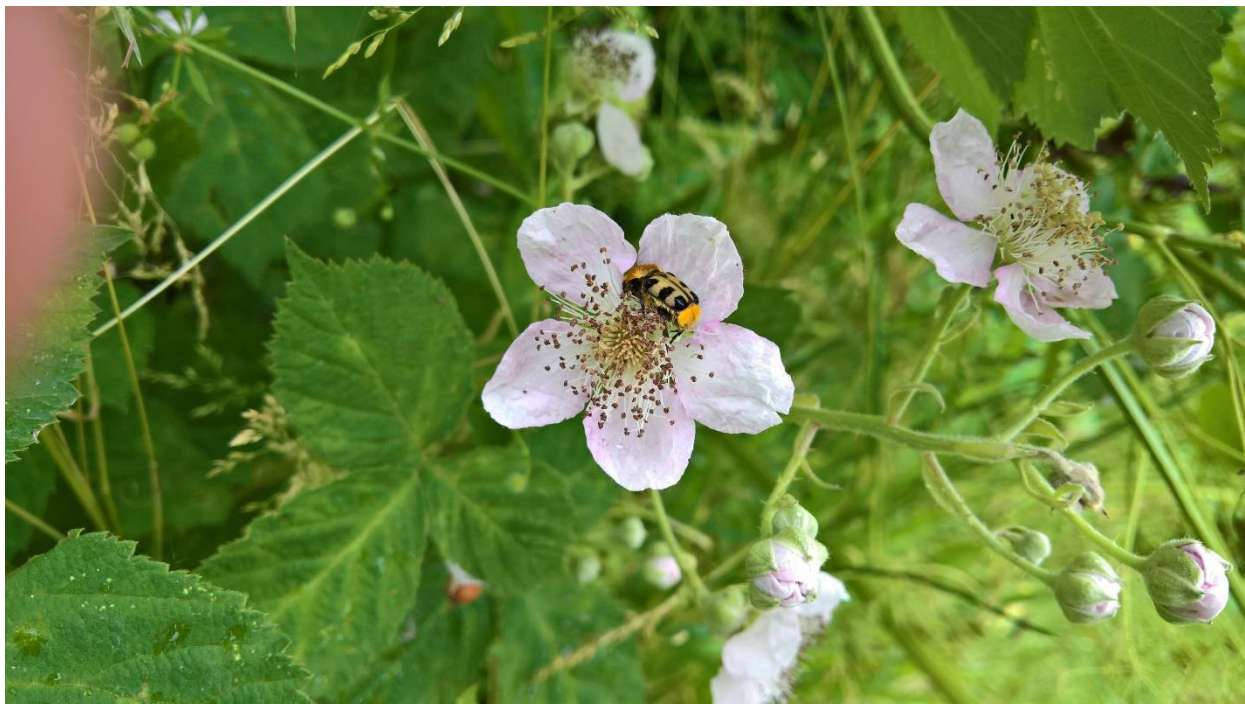
Omgevingsvisie

Gemeente Lingewaard heeft in 2021 het “Koersdocument omgevingsvisie gemeente Lingewaard” gepubliceerd, dat een richtinggevende basis wil zijn voor een strategische langetermijnvisie voor de fysieke leefomgeving van Lingewaard.

Met enige teleurstelling hebben wij geconstateerd, dat de gemeente van mening is, dat aan de grote opgaven van deze tijd het hoofd geboden kan worden met voortzetting van de huidige koers. Wij hebben de gemeente een brief geschreven met het verzoek om het document op onderdelen aan te passen. Dit heeft geen resultaat opgeleverd.

4. Natuurbeleving

Omdat wij iedereen willen laten genieten van de natuur.

4.1 Publieksexcursies

Vanwege de beperkende Coronamaatregelen konden de gidsen gedurende een groot deel van het jaar niet met groepen de natuur in gaan. Daardoor konden veel van de 19 geplande publieksexcursies er slechts enkele doorgaan. In de zomer waren er enkele aanvragen voor besloten groepen, waaronder één aanvraag van het Fort Pannerden, die wel konden doorgaan.

4.2 Het Dijkmagazijn

Eerst binnen kijken om buiten meer te zien!

Het Dijkmagazijn in Bemmelen is het natuurmuseum van Stichting Lingewaard Natuurlijk. Er is van alles te zien over de natuur in de directe omgeving. In normale jaren is het museum 's zomers twee middagen in de week open en in de wintermaanden een middag. Maar in 2021 was het vanwege de Coronamaatregelen enige tijd gesloten; van 1 juni tot eind november was het museum wel geopend.

De bezoekers zijn vooral fietsende passanten van middelbare leeftijd. Het zijn mensen uit het hele land. Zij verblijven vaak in hotels, B&B's en campings in de regio. Zij vinden het Dijkmagazijn o.a. door de info op de website, de infofolder en via mond op mond reclame. Ook groepen zijn welkom en voor hen kunnen ook excursies gepland worden buiten de normale openingstijden. Vanaf 2021 wordt er voor deze groepen een vergoeding van €2,00 per persoon gevraagd. De mensen krijgen daarvoor ook koffie of thee. Zij kunnen lunchen, mits zij zelf het eten, bestek en borden e.d. verzorgen en het afval mee nemen.

Er komen niet zo veel kinderen in het Dijkmagazijn. De kinderen die komen zijn veelal degenen die met een struintocht hebben meegedaan of ze komen via de Natuur en Milieu Educatie. Regelmatig komen er in het weekend wel gezinnen met kinderen.

Vanaf juni 2019 is het Dijkmagazijn op woensdagmiddag gesloten wegens gebrek aan bezoekers (kinderen). In 2021 is het Dijkmagazijn 1x op de eerste woensdag van de maand open geweest met extra activiteiten voor kinderen. Vanwege persoonlijke omstandigheden is dat in juli, augustus en september niet doorgegaan.

Er zijn 4 struintochten/excursies voor kinderen in het Ooibosje geweest. Deze tochten zijn gegidst door twee van onze vaste medewerkers.

Het Dijkmagazijn is boven qua inrichting veranderd. Er is een dassenhoek ingericht.

In 2021 was het bezoekersaantal 770 personen, dat was meer dan in 2020 (316), maar aanzienlijk minder dan in 2019 toen 1484 personen het Dijkmagazijn bezochten. Sinds april 2001 hebben 86.835 mensen het Dijkmagazijn een bezoek gebracht! (Stand 1-1-2022).

Het museum wordt gerund door 5 vrijwilligers, waarvan er 2 ook struintochten begeleiden. Een van de medewerkers heeft een gidsopleiding van Stichting Lingewaard Natuurlijk / IVN RijnWaal met succes afgerond.

5. Natuurbescherming

Omdat wij betere voorwaarden willen creëren voor kwetsbare flora en fauna in Lingewaard.

Uilenkasten, gemaakt door de klussengroep

5.1 Herstel Biodiversiteit

Lingewaard Natuurlijk streeft naar biodiversiteitsherstel in Lingewaard. Wij denken daarbij aan ecologische verbindingen tussen de uiterwaarden, Park Lingezen, Linge-zone en kleine landschapselementen. Een groenblauwe dooradering via de watergangen en de schouwpaden is een grote wens.

Lingewaard Natuurlijk heeft in 2020 (digitaal) overlegd met Waterschap Rivierenland over ecologisch beheer van de schouwpaden in de gemeente Lingewaard. We hebben gesproken over de mogelijkheden en onmogelijkheden van een ander beheer van dijken, zomerdijken, sloten en schouwpaden. De medewerkers van het Waterschap zullen onze wensen intern bespreken. Er was een vervolgoverleg gepland in 2021, maar dit heeft niet plaatsgevonden.

5.2 Projecten voor bedreigde soorten

Lingewaard Natuurlijk neemt deel aan drie projecten waarbij we ons verplicht hebben om nestkasten te plaatsen en gedurende een aantal jaren te controleren of de gewenste vogels er gebruik van maken. Het betreft project de Gendtsche Oeverwal (provincie Gelderland), project ViA15 (Rijkswaterstaat) en project Lingewaard in het Groen (gemeente Lingewaard).

Monitoren van uilen en huismussen

Voor dat laatste project werden geïnteresseerden bezocht door onze vrijwilligers en werd beoordeeld of de locatie gunstig was voor plaatsing van een kast. Als dat het geval was werd een kast op het erf geplaatst. Zo zijn er nestkasten geplaatst voor kerkuilen (2), steenuilen (22) en huismussen (8) in vrijwel alle kernen van de gemeente Lingewaard. De huismuskasten boden per kast 3 nestmogelijkheden. Van de steenuilkasten is er 1 uit de boom gewaaid tijdens een storm.

De nestkasten worden jaarlijks op een viertal momenten bezocht:

1^e bezoek: Is de nestkast in gebruik genomen en zijn er eieren gelegd?

2^e bezoek: Zijn de eieren uitgekomen?

3^e bezoek: Zijn de kuikens uitgevlogen?

4^e bezoek: Schoonmaken van de nestkast en in gereedheid brengen voor het volgende seizoen.

De kerkuilen hebben geen gebruik gemaakt van de aangeboden huisvesting. Van de steenuilkasten waren er 7 in gebruik genomen door steenuilen die uiteindelijk 11 kuikens opleverden die uitgevlogen zijn. Van de 18 kuikens van de huismus zijn er 17 uitgevlogen.

Pimpelmezen hebben 1 huismuskast “gekraakt”. De pimpelmezenkast leverde 11 eieren en 11 kuikens op die allen zijn uitgevlogen.

In het jaar 2021 hebben we geen vleermuizen gemonitord. Dit vanwege de coronapandemie, omdat de vrijwilligers erg dicht op elkaar moeten werken om de kasten te controleren. We hopen dit in 2022 wel weer te kunnen uitvoeren.

Bescherming patrijzen

De patrijs is een typische vogel van het boerenland. Helaas gaat het door heel Nederland erg slecht met de patrijs. Hij is drastisch achteruitgegaan in aantallen door heel het land. In Park Lingezegen komen op meerdere plekken nog patrijzen voor. Daarmee vormt het park een plek vanuit waar de populatie in de regio versterkt kan worden. Om te verkennen wat gedaan kan worden voor de patrijs in Park Lingezegen is op 9 augustus een eerste bijeenkomst geweest met verschillende organisaties die zich actief bezighouden met de bescherming van de patrijs en beheer van groen om samen te kijken naar de mogelijkheden voor habitat verbetering voor de patrijs in Park Lingezegen. Lingewaard Natuurlijk is één van de deelnemende partijen.

Bouwen en plaatsen bijenhôtels.

De gemeente initieert jaarlijks de actie Lingewaard Doet. Daarbij krijgen inwoners een cheque thuisgestuurd die zij kunnen doneren aan een initiatief van inwoners. Er zijn door vrijwilligers van Lingewaard Natuurlijk cheques verzameld voor het bekostigen van twee bijenhôtels: één bij de Moeshoeve in Huissen en één op het Plaksche Veld in Bemmelen. De bijenhôtels zijn in 2021 gebouwd, maar konden door de Coronapandemie nog niet geplaatst worden.

5.3 Bijen

Solitaire Bijen

De solitaire bijen in de nestblokken van het insectenhotel bij de Veldschuur hebben het in 2021 weer prima gedaan. Zowel de *Osmia bicornis* als de *Osmia cornuta* waren aanwezig, we was het opmerkelijk dat bij de oogst van de cocons ook cocons van de Bladsnijdersbij gevonden werden.

Biodiversiteit rondom de Veldschuur:

Een teken dat het met de biodiversiteit rondom de Veldschuur goed gaat, in die zin dat ook de

Bladsnijdersbijen zich hier thuis voelen, er voldoende voedsel voor hen is en zij kunnen zorgen voor nakomelingen. Toch een bijzondere constatering!

Maar niet alleen de Bladsnijdersbij, ook de Osmia's hebben niet te klagen over het aanbod en variatie in stuifmeel en nectar van de diverse planten, struiken en bomen. Immers nectar is het voedsel (de energie) voor de bij zelf en het stuifmeel is het voedsel voor haar nakomelingen.

Ontwikkeling Cocons:

Het uitzetten van de ca. 1.200 cocons in het voorjaar verliep goed. Er was gewacht met het uitzetten tot er in de directe omgeving voldoende aanbod van stuifmeel en nectar voor de bijen voorhanden was. Binnen de kortste keren kon een enorme vliegactiviteit worden waargenomen, waarbij de Osmia's het stuifmeel in de nestgangen van de nestblokken brachten. Als er dan voldoende stuifmeel in de nestgang is, wordt het eitje hierin gelegd en kan de ontwikkeling van de nieuwe bij zijn gang gaan. Het tussenschotje wordt dichtgemetseld en de volgende fase kan beginnen. Weer stuifmeel verzamelen, eitje leggen en zo doorgaan tot de nestgang helemaal gevuld is. Alhoewel.... niet helemaal. In het laatste tussenschotje wordt namelijk geen stuifmeel en geen eitje gelegd. Dit om de natuurlijke vijanden zoals in dit geval de vogels te foppen. Mezen en spechten zijn dol op de bijen larven en cocons. Het aangebrachte gaasscherm en het kunstgaas aan de voorzijde van het insectenhotel beschermen de cocons voldoende.

Informatieverstrekking m.b.t. de Solitaire Bijen:

In 2021 kon door de Coronapandemie geen mondelinge informatie verstrekt worden aan de schooljeugd die de Natuur, Milieu en Educatie (NME) lessen zouden volgen. De bezoekers

moesten genoeg nemen met de informatie borden in en rondom het insectenhotel.

Nieuwe opzet nestblok en kunststof legbuisjes:

In het kader van innovatie en kijken naar nieuwe mogelijkheden werd aansluiting gezocht bij een landelijke proefopzet met betrekking tot het gebruik van kunststof legbuisjes. Wonderlijk wel werd er door de bijen druk gebruik van gemaakt en bleken deze kunststofbuisjes van waarde voor de bijen te kunnen zijn. Later bij de

Coconoogst zou echter blijken dat er toch wat meer parasieten en mijten in deze buisjes voorkwamen. Over de vervolginzet van deze buisjes wordt een nader onderzoek ingesteld.

Jaarlijkse Coconoogst Workshop:

Het oogsten van de cocons kon dit jaar als gevolg van de Coronapandemie niet gehouden worden; helaas een boeiend schouwspel kon niet doorgaan. Een van vrijwilligers heeft daarom de zorg voor het oogsten van de cocons op zich genomen. De kwaliteit van de cocons was weer

prima, het soortelijk gewicht en het aantal cocons vertoonde een bijna gelijke tred met de resultaten uit voorgaande jaren.

Op naar een nieuw seizoen:

Na de reiniging van de nestgangen en het schonen van de cocons, zijn de cocons in de geconditioneerde bewaring gegaan en ze blijven daar tot het voorjaar om straks weer een nieuwe populatie solitaire bijen te kunnen vormen. En die nieuwe generatie zal dan weer een waardevolle bijdrage leveren aan de bestuiving van de bloemen, bloesems, struiken en gewassen rondom de Veldschuur. Op deze wijze blijven de bloemen bloeien en zaden vormen, maar ook de groenten en vruchten kunnen blijven groeien. Zie hier het resultaat op microniveau van de inzet van solitaire bijen en bijen in het algemeen als een niet te onderschatten schakel in de gehele voedselvoorziening.

Honingbijen

In de bijenstal op het terrein van de Veldschuur staan enkele bijenkasten met elk volk honingbijen. De volken worden onderhouden door onze “huisimker”, een vrijwilliger die ook lid is van de imkervereniging Oost-Betuwe.

Net als 2020 was 2021 een vreemd bijenjaar; de verzorging van de bijenvolken kon gewoon doorgaan, maar de demonstraties aan de kinderen tijdens NME-lessen of aan de kinderen van de moestuintjes waren maar heel beperkt. Ook het honing slingeren – in andere jaren een bezigheid waar iedereen kon komen kijken – moest in 2021 zonder publiek gebeuren. Gelukkig kon de imker wel (op afstand) tekst en uitleg geven over het houden van honingbijen tijdens de open avonden van de moestuintjes.

6. Activiteiten in/om de Veldschuur

6.1 In de Veldschuur

De activiteiten in de Veldschuur waren in 2021 vanwege het Coronavirus erg beperkt. Organisaties en families die een natuur gerelateerde activiteit in of om de Veldschuur wilden houden, hebben vrijwel alle de bijeenkomsten geannuleerd. Er zijn slechts 9 bijeenkomsten gehouden. Wel zijn de deelnemers aan de gidsencursus Natuurbeleven nog enkele avonden fysiek - onder Coronaregime - bijeengewees.

6.2 Klussenteam

Het klussenteam was in 2019 en 2020 geslonken door ziekte en andere verplichtingen. Gelukkig werd het team in 2021 weer versterkt met 2 personen. Toch konden geplande werkzaamheden lang niet doorgaan vanwege de Coronamaatregelen. Wel is een belangrijke taak na lange tijd tot afronding gekomen: Het team heeft een nieuwe brug geplaatst over de zeegsloot aan de andere kant van de dijk bij het Dijkmagazijn. De brug bevindt zich op 200 meter rechts naast de Ronduit ter hoogte van het ooievaarsnest en is vanaf de voet van de dijk te bereiken via een voetpad. De brug is het startpunt voor rondleidingen in de polder en kan door iedereen gebruikt worden om vanaf het Dijkmagazijn een heerlijke wandeling te maken.

7. Public Relations

7.1 Beheer website

De in 2020 geheel vernieuwde website wordt goed bezocht. Regelmatig komen er vanuit de diverse werkgroepen bijdragen met verslagen en aankondigingen. Misschien is dat een stimulans voor anderen om ook een bijdrage te leveren. Tekstvoorstellen gaan daarvoor eerst naar pr@lingewaardnatuurlijk.nl om daar tekstueel te worden beoordeeld. Een verbeterpunt betreft de aankondigingen van de maandelijkse excursies: De data van de excursies staan weliswaar ruim van tevoren op de site, maar de bijbehorende beschrijvingen verschijnen veelal pas een week voor de betreffende datum op de site. Het plan is om dit in 2022 eerder te doen.

In 2021 zijn er 69 nieuwsberichten geplaatst, waaronder verslagen en aankondigingen. Voor de bomenhub is er een pagina toegevoegd, die te bereiken is via het submenu Beheren.

Ook op de website was te zien dat Lingewaard Natuurlijk in de loop van het jaar regelmatig te lijden had van de coronamaatregelen: Regelmatig moesten berichten geplaatst worden zoals “Lockdown”, “Dijkmagazijn en Veldschuur weer geopend”, “Inloopspreekuur vervallen”, “Excursie gaan niet door” en “aangekondigde lezingen vervallen”. Ondanks deze vele aanpassingen zijn de PR-verantwoordelijke en de webmaster er goed in geslaagd onze gasten en vrijwilligers tijdig te informeren.

7.2 Beheer Facebook

De facebookpagina van Lingewaard Natuurlijk is nog wel te bekijken, maar kan door inlogproblemen niet meer geactualiseerd worden.

7.3 Persberichten en mailings

In 2021 stuurden we persberichten uit om de inwoners van Lingewaard te attenderen op onze activiteiten: de struintochten, de lezingen en andere activiteiten werden daarin (voor zover ze doorgang konden vinden) aangekondigd. De persberichten werden in de meeste gevallen gepubliceerd in Het Gemeente Nieuws en af en toe in De Gelderlander. Op onze website zijn ook alle persberichten vermeld. Daarnaast zijn er ingezonden teksten met foto's over natuur gepubliceerd.

Het mailingsysteem Laposta is in 2021 gebruikt om onze vrijwilligers en belangstellenden (d.w.z. degenen die zich voor onze nieuwsbrieven hadden opgegeven) te informeren. In totaal zijn er in 2021 bijna 20 mailings verzonden naar deze groepen mensen. Daarnaast zijn er 4 NME-nieuwsbrieven gestuurd naar de basisscholen en de NME-gidsen.

Colofon

Tekst: De teksten zijn aangeleverd door de diverse coördinatoren van de werkgroepen.

Fotografie: De foto's zijn gemaakt door diverse vrijwilligers van Stichting Lingewaard Natuurlijk.

Ontwerp en vormgeving: Jos Peters, Stichting Lingewaard Natuurlijk

Eindredactie: Jos Peters, Stichting Lingewaard Natuurlijk

Copyright: De in dit jaarverslag opgenomen informatie mag worden overgenomen onder bronvermelding van 'Jaarverslag Stichting Lingewaard Natuurlijk 2021'.

Stichting Lingewaard Natuurlijk

Bezoekadressen:	Het Dijkmagazijn Waaldijk 2 6681KH Bommel	De Veldschuur Sportlaan 1 M 6681CD Bommel
-----------------	---	---

Postadres:	Europalaan 45 6691 CH Gendt
------------	--------------------------------

Email:	info@lingewaardnatuurlijk.nl
--------	--

Website:	https://www.lingewaardnatuurlijk.nl
----------	---